

Stavovi roditelja o cijepljenju u nekoliko škola PGŽ-a

Tatjana Čulina^{1,2}, Sandra Anđelić Breš¹, Sandro Kresina¹, Maja Sepčić¹

Uvod: Višegodišnjim radom u školskim ambulantama svjedoci smo činjenice da je cijepljenje sve češće upitno i zbunjujuće za mnoge roditelje. U razgovoru s njima saznaje se da je njihovo znanje o cijepljenju nedovoljno, da nerijetko informacije traže u nepouzdanim izvorima, a dodatno ih zbunjuju sve jači i agresivniji anticijepiteljski pokreti.

Cilj: Cilj ovog istraživanja je utvrditi znanja i stavove roditelja o cijepljenju te procijeniti gdje i kako vide ulogu zdravstvenih djelatnika. *Ispitanici i metode:* U istraživanju je sudjelovalo 109-ero roditelja učenika (upisnika u prvi razred i osmih razreda) triju riječkih osnovnih škola, Sveti Matej, Hreljin i Podmurvice. Za ovo su istraživanje ispitanici ispunjavali pripremljeni upitnik s pitanjima vezanim za znanja i stavove o cijepljenju i prepoznatljivost zdravstvene službe.

Rezultati: Pri dosadašnjim cijepljenjima 92% ispitanika je izjavilo da je znalo protiv čega im se dijete cijepi. Pola roditelja (52%) ne brine ništa vezano za postupke cijepljenja, ali se gotovo polovica roditelja (41%) izjasnila da su im glavna briga nuspojave cjepiva. Ostalih 7% imalo je dvojbu oko sigurnosti i učinkovitosti cijepljenja. Da ono nije obvezno, 86 % roditelja bi i dalje cijepilo djecu. Ostalih 9 % bi se posavjetovalo s liječnikom, a 5% ne bi uopće cijepilo.

Zaključak: Istraživanje je potvrdilo iskustvenu spoznaju da većina roditelja ima pozitivan stav o cijepljenju te da i dalje namjerava cijepiti svoju djecu. Kroz većinu odgovora osjeća se roditeljska potreba za pojačanim savjetovanišnim radom. Dužnost je liječnika, uz potporu javnozdravstvene službe, poboljšati komunikaciju kako bi mogao pružati kvalitetnu informaciju vezanu za cijepljenje.

Ključne riječi: školska medicina, cijepljenje, stavovi roditelja, savjetovanišni rad, komunikacija

UVOD

Višegodišnjim radom u školskim ambulantama te nakon procjepljivanja niza generacija školske djece svjedoci smo činjenice da je cijepljenje sve češće upitno, nejasno i zbunjujuće za mnoge roditelje. Taj se problem javlja u cijelom svijetu. Sve se više susrećemo s roditeljima koji odbijaju cijepljenje svog djeteta i s agresivnim antivakcinalnim pokretima (1, 2, 3, 4).

Cijepljenje se u cijelom svijetu smatra najdjelotvornijom metodom u prevenciji mnogih zaraznih bolesti (5). Neupitno je da cijepljenje ostaje jedno od najvećih dostignuća javnog zdravstva (3, 6). Godišnje se njime spasi dva do tri milijuna života diljem svijeta (2, 6, 7), no mi koji ga provodimo sve smo češće nezadovoljni rezultatima našeg truda. Suočeni smo s nekoliko pitanja koja su aktualna ne samo u Hrvatskoj nego i na svjetskoj razini, a to su: kad se odbijanje cijepljenja djeteta može proglasiti medicinskim zanemarivanjem, treba li ga prijaviti državnim službama za zaštitu djece, do-

vode li se necijepljenjem druge osobe u opasnost i trebali li javno zdravstvo jače intervenirati (2).

Broj imunizirane djece i odraslih raste, ali razine pokrivenosti cijepljenjem nisu dosegle nacionalne ciljeve u mnogim zemljama (8, 9). Većina virusnih i bakterijskih bolesti koje se tradicijski vežu s djecom drastično su smanjene zahvaljujući i nacionalnim programima imunizacije u razvijenim zemljama. Zbog nedovoljnih stopa imunizacije, još se i danas povremeno javljaju bolesti koje se mogu spriječiti (3, 10). U

¹ Nastavni zavod za javno zdravstvo Primorsko-goranske županije

² Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci

Istraživanje se provodilo u Nastavnom zavodu za javno zdravstvo Primorsko-goranske županije, Krešimirova 52a, Rijeka

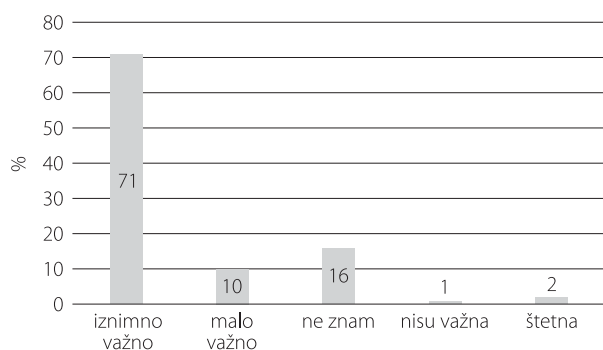
Adresa za dopisivanje:

Doc. dr. sc. Tatjana Čulina, dr. med., spec. školske medicine, Zametska 63 a, Rijeka, Tel. 051/631-107, e-mail: tatjana.culina@zzjzpgz.hr

Primljeno/Received: 26. 1. 2018., Prihvaćeno/Accepted: 22. 3. 2018.

TABLICA 1. Znanja i razmišljanja roditelja o cijepljenju (N=109)

	O zdravstvenoj skrbi djeteta brine		Do sada sam znao protiv čega mi se dijete cijepilo		O cjepljivima imam dovoljno znanja		Da cijepljenje nije obavezno		
	mama	oba roditelja	da	ne	da	ne	i dalje bih cijepio djecu	savjetovao bih se s liječnikom	ne bih cijepio djecu
Roditelji upisnika u prvi razred (n=73)	16	57	69	4	40	33	65	6	2
Roditelji učenika osmih razreda (n=36)	18	18	31	5	28	8	29	4	3
Ukupno	34	75	100	9	68	41	94	10	5
%	31	69	92	8	63	37	86	9	5

SLIKA 1. Važnost cijepljenja za djetetovo zdravlje

razgovoru s roditeljima saznaje se da nedovoljno znaju o cijepljenju te da nerijetko informacije traže u nepouzdanim izvorima. Vodeći razlozi koji se navode pri odbijanju cijepljenja su zbunjenost, nedovoljna obaviještenost, nepovjerenje u klasičnu medicinu. Naklonjeni su alternativnim načinima života i prehrane, a sve to kao posljedica nedovoljnih ili pogrešnih informacija na koje nailaze (2, 11, 12, 13, 14, 15). Nerijetko se stoga može čuti da roditelj smatra kako će pravilnom prehranom, bogatom vitaminima i mineralima uspjeti zaštititi svoje dijete od zaraznih bolesti protiv kojih se treba cijepiti, čime potvrđuje vlastito neznanje o samim bolestima. Roditelje dodatno zbunjuju sve jači i agresivniji anticijepljeteljski pokreti što nude informacije koje se nedovoljno obaviještenom roditelju čine logičnima, smatrajući sebe zaštitnikom djece, a cijepljenje nepotrebnim, pa čak opasnim postupkom (2, 16). No bez obzira na navedena zapažanja i sve veću medijsku popraćenost ovih pojava, u praksi nemamo toliko mnogo necijepljene djece (17, 18). Svjedoci smo porasta broja savjetovališnog rada s roditeljima, bilo individualnog bilo kroz skupna predavanja, rezultat čega su bili umireni zabrinuti roditelji te uredno procijepljena djeca (2, 9, 19).

CILJ ISTRAŽIVANJA

Cilj ovog istraživanja je utvrditi znanja i stavove roditelja o cijepljenju te procijeniti gdje i kako vide ulogu zdravstvenih djelatnika.

ISPITANICI I METODE

U istraživanju je sudjelovalo 109-ero roditelja osnovnoškolskih učenika. Ispitano je 73-je roditelja upisnika u prvi razred (56% od ukupnog broja roditelja te generacije) i 36-ero roditelja učenika osmih razreda (32% od ukupnog broja roditelja te generacije) triju riječkih osnovnih škola Sveti Matej, Hreljin i Podmurvice. Roditelji upisnika anketirani su nakon sistematskog pregleda djece, a roditelji učenika osmih razreda tijekom roditeljskog sastanka. Anketiranje je provodio liječnik, i to uvijek jednog po jednog roditelja svakog djeteta. Među ispitanicima je bilo 87 žena i 22 muškarca. Raspon njihovih godina je od 27 do 50 (prosječna dob 37,7 godina). Za ovo su istraživanje ispitanici ispunjavali pripremljeni upitnik sa dvadesetak pitanja vezanih za znanja i stavove o cijepljenju te prepoznatljivost zdravstvene službe. Kod svih pitanja ponudili su se gotovi odgovori (da/ne/ne znam; slažem se/ne znam/ne slažem se), ali i mogućnost slobodnog odgovora. Od općih podataka tražilo se da navedu svoj spol i dob, djetetov spol i dob te njegovu školu. Roditeljima su objašnjeni svrha i ciljevi istraživanja, naglašena je anonimnost pri ispitivanju te su im dane upute za popunjavanje upitnika, mogućnost da dodatno prema potrebi postave pitanja i da mogu u bilo kojem trenutku odustati od ispunjavanja upitnika. Niti jedan roditelj nije odbio ispuniti anketu, svi su upitnici bili ispravno popunjeni, tako da su svi mogli ući u daljnju obradu podataka.

REZULTATI

Na pitanje tko se uglavnom brine o zdravstvenoj skrbi djeteta dobili smo odgovor da je to kod 31 % obitelji majka, a kod njih 69 % oba roditelja (Tablica 1).

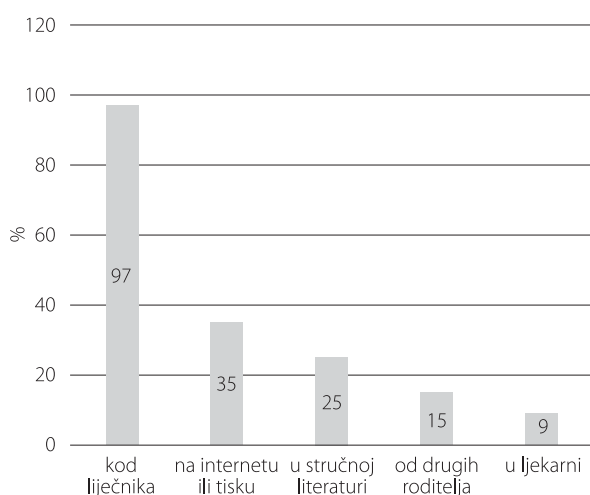
Na pitanje koliko važnim za zdravlje svog djeteta smatraju obvezna cijepljenja odgovori su se svrstavali kao na slici 1.

Pri dosadašnjim cijepljenjima 92% ispitanika je izjavilo da je znalo protiv čega im se dijete cijepi, a u cijeloj skupini ih 98% smatra da je cijepilo svoje dijete svim obveznim cjepljivima (Tablica 1).

TABLICA 2. Znanja i razmišljanja roditelja o nuspojavama cijepljenja (N=109)

	Mislim da su nuspojave cijepljenja				Uz cijepljenje me najviše brine:			Nakon cijepljenja		
	znatno blaže od bolesti protiv koje se cijepi	znatno jače od bolesti protiv koje se cijepi	jednake bolesti protiv koje se cijepi	Ne znam kakve su	ništa	nuspojave	ostalo	dijete mi nije imalo nikakvu nuspojavu	dijete mi je imalo povišenu temperaturu	dijete mi je imalo crvenilo na mjestu uboda
Roditelji upisnika u prvi razred (n=73)	65	4	1	3	40	29	4	68	3	2
Roditelji učenika osmih razreda (n=36)	24	3	0	9	17	16	3	32	2	2
Ukupno	89	7	1	12	57	45	7	100	5	4
%	82	6	1	11	52	41	7	92	5	3

Čak dvije trećine roditelja (63%) misli da ima dovoljno znanja o cjepivima (Tablica 1), pa tako 82% ispitanika moguće nuspojave cjepiva svrstava u skupinu „znatno blaže od bolesti protiv koje se cijepi“, 6% misli da su znatno jače od bolesti

SLIKA 2. Traženje informacija roditelja o cijepljenju

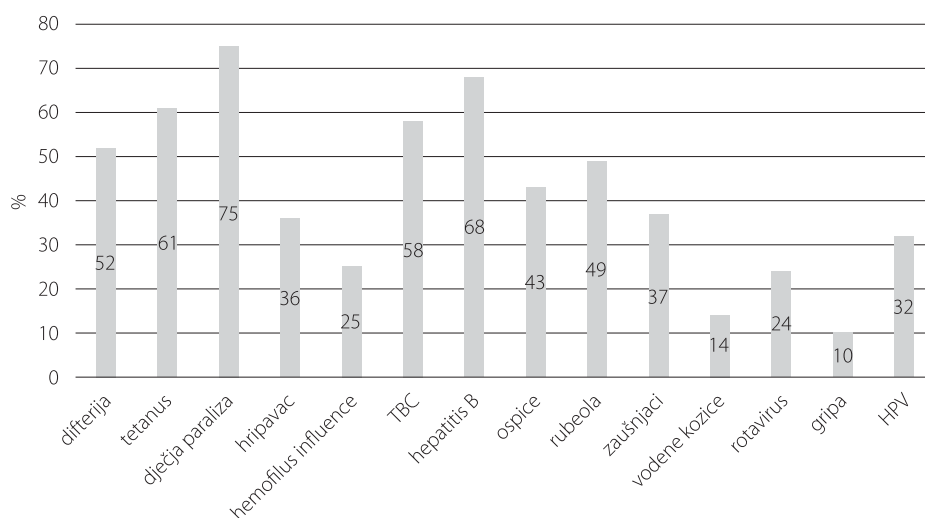
protiv koje se cijepi, 1% ih vidi jednakim simptomima te bolesti, a 11% nije dalo odgovor (Tablica 2).

Polovicu roditelja (52%) ne brine ništa vezano za postupke cijepljenja, ali se gotovo polovica roditelja (41%) izjasnila da su im glavna briga nuspojave cjepiva. Sigurnost i ispravnost cjepiva brine 3% roditelja, kao i učinkovitost kod ostalih 3%. Dvojbu o tome protiv čega se zaista dijete cijepi izrazio je 1% roditelja (Tablica 2).

Utemeljenost straha od nuspojava provjerili smo pitanjem o dosadašnjim vlastitim iskustvima s nuspojavama. Tako je 92% roditelja navelo da im dijete dosad nije imalo nikakvu nuspojavu od cijepljenja, a ostali su se podijelili na povišenu temperaturu 5% i lokalno crvenilo 3% (Tablica 2).

U dijelu upitnika vezanom za prepoznatljivost zdravstvene službe zanimljivi su odgovori na pitanje kod koga će tražiti informacije o cijepljenju. Roditelji su mogli odabrati više odgovora. Odgovori su se svrstavali kao na slici 2.

Da cijepljenje nije obvezno, 86% roditelja bi i dalje cijepilo djecu, ali bi odabrali cjepiva kako je prikazano na slici 3. Vidi

SLIKA 3. Odabir cjepiva da cijepljenje nije obvezno

se da dobar dio roditelja prepoznaje opasnost i opravdanost cijepljenja kod dječje paralize, hepatitisa B i tetanusa. Više od polovice roditelja odabralo bi još samo zaštitu protiv difterije i tuberkuloze. Ostalih 9% bi se posavjetovalo s liječnikom, a 5% ne bi uopće cijepilo djecu, jer smatra da su cjepiva štetna (Tablica 1).

Na pitanje misli li da postoji drugi učinkovitiji način zaštite od bolesti protiv kojih se cijepimo, 73% ispitanika smatra da ne postoji, 17% ne zna, a 10 % misli da postoji, navodeći primjere: dodatci prehrani, čišćenje organizma, alternativna medicina i bolja osobna higijena.

RASPRAVA I ZAKLJUČCI

Istraživanje je potvrdilo iskustvenu spoznaju da većina roditelja ima pozitivan stav o cijepljenju te da i dalje cijepi i namjerava cijepiti svoju djecu. Odgovori upućuju na postojanje roditeljske zbunjenosti i potrebe za pojačanim savjetovanišnim radom. Kako najveći dio njih i dalje vidi liječnike kao najpouzdanije izvore informacija o cijepljenju, postavlja se pitanje zašto se i dalje osjećaju nedovoljno informiranim. Liječnik i medicinska sestra obavještavaju roditelje o cijepljenju, u školskoj populaciji vrlo često putem roditeljskih sastanaka koji otvaraju mogućnost rasprave, a prisutni su u cijelom postupku prije, tijekom i nakon cijepljenja (20). Usprkos tome trećina roditelja i dalje nema dovoljno znanja o cijepljenju, a manji broj roditelja čak ne zna protiv čega im se dijete cijepi. Iako manji broj roditelja daje odgovore iz kojih se vidi da ne znaju kakvi su simptomi mogućih nuspojava (premda misle da znaju), dodatnih 11% se nije ni upuštalo u opisivanje. Baš je to skupina roditelja koja će tek formirati svoje mišljenje, pa se ne smije dopustiti da dobiju netočne informacije. Oni će oblikovati svoje mišljenje ovisno o izvoru dostupnih informacija, ali i o načinu ostvarene komunikacije. U školskim se ambulantama svakodnevno provodi savjetovanje o cijepljenju. Uz to su sastavljeni timovi koji rade kao savjetovaništa otvorenih vrata, pružajući kontinuirano i kroz dugo vremensko razdoblje pomoć roditeljima, nastavnicima i učenicima. To su polivalentna savjetovaništa u kojima rade profesionalci raznih profila: specijalisti školske medicine, više medicinske sestre, psiholozi i ginekolog (21).

Kako su vodeći razlog roditeljske zabrinutosti nuspojave cjepiva, iako je briga neopravdana vlastitim iskustvom, nameće se objašnjenje da je njihova zbunjenost posljedica utjecaja nejasnih, pogrešnih i nametnutih poruka anticijepiteljskih pokreta. Uz to smo svjedoci negativne medijske kampanje koja jača snagu pokreta protiv cijepljenja. Mediji igraju važnu ulogu u konačnoj odluci o cijepljenju, pa nerijetko samo zvučnim naslovima iza kojih ne stoji struka potpiruju strah i zbunjenost roditelja (22). Stoga je nužno jasno im objasniti što su moguće nuspojave, a pogotovo razlike u njihovoj

opasnosti za organizam u odnosu na opasnost od same bolesti.

U tim je aktivnostima važno biti dostupan, jasan i ustrajan, jer će početna zbunjenost vrlo lako prerasti u strah za svoje dijete. Strah je emocija koja nas sprječava da učinimo nešto što smo zamislili, zaustavlja naš napredak, a završava odlukom „bori se ili bježi“ (23). Neki će roditelji „pobjeći“ i odbiti cijepljenje, no oni koji se odluče boriti i riješiti problem cijepljenja svoga djeteta tražit će ljude kojima mogu vjerovati da im se pojasne njihove dvojbe. Naši su roditelji i dalje skloni vjerovati svojim liječnicima i savjetovati se s njima. To se potvrdilo odgovorima da smo prvi kojima će se obratiti pri dvojbi, ali i pitanjem o tome bi li cijepili svoje dijete da cijepljenje nije obvezno. Većina bi roditelja i dalje cijepila djecu, a u skupini onih koji ne misle tako još i sad vode oni koji bi svoju konačnu odluku donijeli nakon razgovora sa svojim liječnikom. Tu su dobiveni zanimljivi rezultati o „svojevoljnom biranju cjepiva“. Tu valja primijetiti da se među zasad neobveznim cjepivima ističe ono protiv HPV-a, što bi odabrala trećina roditelja. Ova se osviještenost sasvim pouzdano može povezati s pozitivnom i vrlo uspješnom kampanjom koju u našoj zemlji provodi struka već niz godina (24, 25).

Ako uzmemo u obzir da će roditelji iz ovog istraživanja odmah nakon savjetovanja s liječnikom odgovor potražiti na internetskim stranicama, jasno je da na tom mediju struka mora biti prisutnija i jasnija, kao što je to pokazao pozitivan primjer HPV cijepljenja. To potvrđuju i svjetski trendovi koji govore da je u mnogim zemljama procijepljenost ispod preporuka međunarodnih i nacionalnih savjetodavnih odbora, ali se poboljšanje stanja vidi u napretku na području komunikacijske tehnologije koja može pružiti korisne alate za poboljšanje strategija imunizacije (26, 27). U Hrvatskoj zasad nema adekvatnog mjesta na kojem se mogu uz potpuni profesionalni nadzor dobiti i razmjenjivati relevantne informacije na temu cijepljenja. Kao primjer dobre prakse, u svijetu postoje takve web stranice. One pružaju točne, provjerenе i najnovije spoznaje o cjepivima i cijepljenju (13).

Dužnost javnog zdravstva je da bolje prati stavove javnosti, pomaže zdravstvenim stručnjacima u komunikaciji te da razvija i ispituje strategije koje se bave roditeljima neodlučnim za cijepljenje i zajednicama neosjetljivim na nj (28).

Nema jedinstvenog ni standardiziranog načina provođenja savjetovaništa s roditeljima koji odbijaju cijepljenje. Svaki će liječnik modelirati svoj pristup, ovisno o situaciji i sugovorniku (29). Važno je ispitati na koji način svaki od njih stvara svoje mišljenje te na temelju te spoznaje graditi daljnju komunikaciju. Bitnu ulogu u tom procesu čine socijalne norme sredine u kojoj ljudi žive (29).

Društvene mreže, a osobito mreže roditelja, igraju važnu ulogu u odlučivanju za cijepljenje (22). Zato je bitno svakom

od njih reći da mogu pitati protiv čega mu se dijete cijepi, dati osnovne informacije, objasniti što su nuspojave, odnosno odvojiti onoliko vremena koliko je potrebno da umiri nekog roditelja. Iako svatko od njih želi najbolje svom djetetu, ne smije se previdjeti koliko je neznanje mnogih roditelja. Ovo je istraživanje pokazalo da određeni broj roditelja uopće ne zna protiv kako se opasnih bolesti zapravo cijepi-mo ni kako se one prenose ili liječe.

S obzirom na to da je posrijedi strah roditelja koji želi zaštititi svoje dijete, treba ga uvjeriti da smo mi tu jedini stručnjaci koji se svakodnevno susreću s cijepljenom djecom, da smo na tom polju najstručniji i najeduciraniji. Uza sve to znamo ostati profesionalci koji pokazuju razumijevanje prema roditeljskim osjećajima, da ih zbog toga ne osuđuju i da su im spremni pomoći.

Zaključno, struka treba biti jasna i dostupna. Dužnost je liječnika poznavati što više načina suvremene komunikacije kako bi mogao pružiti kvalitetnu informaciju vezanu za cijepljenje. Potrebno je intenziviranje provođenja suvremenih metoda zdravstvenog odgoja (radionice, tribine, predavanja) usmjerenih ne samo na stjecanje znanja nego i pružanje savjeta i potpore roditeljima te podizanje svijesti o važnosti cijepljenja.

NOVČANA POTPORA/FUNDING

Nema/None

ETIČKO ODOBRENJE/ETHICAL APPROVAL

Nije potrebno/None

SUKOB INTERESA/CONFLICT OF INTEREST

Autori su popunili *the Unified Competing Interest form* na www.icmje.org/coi_disclosure.pdf (dostupno na zahtjev) obrazac i izjavljuju: nemaju potporu niti jedne organizacije za objavljeni rad; nemaju financijsku potporu niti jedne organizacije koja bi mogla imati interes za objavu ovog rada u posljednje 3 godine; nemaju drugih veza ili aktivnosti koje bi mogle utjecati na objavljeni rad./All authors have completed the *Unified Competing Interest form* at www.icmje.org/coi_disclosure.pdf (available on request from the corresponding author) and declare: no support from any organization for the submitted work; no financial relationships with any organizations that might have an interest in the submitted work in the previous 3 years; no other relationships or activities that could appear to have influenced the submitted work.

LITERATURA

- Jacobson RM, Van Etta L, Bahta L. The C.A.S.E. approach: guidance for talking to vaccine-hesitant parents. *Minn Med*. 2013;96:49-50.
- Diekema DS. American Academy of Pediatrics Committee on Bioethics. Responding to parental refusals of immunization of children. *Pediatrics*. 2005;115:1428-31.
- Jacobson RM. Vaccinations: a public health triumph and a public relations tragedy. *Minn Med*. 2012;95:36-40.
- Poland GA, Jacobson RM. The age-old struggle against the antivaccinationists. *N Engl J Med*. 2011;364:97-9.
- Song G. Understanding public perceptions of benefits and risks of childhood vaccinations in the United States. *Risk Anal*. 2014;34:541-55. doi: 10.1111/risa.12114.
- Delany I, Rappuoli R, De Gregorio E. Vaccines for the 21st century. *EMBO Mol Med*. 2014;6:708-20. doi: 10.1002/emmm.201403876.

- Rutherford GW, Schechter R. Ratovi cjeviva: Što možemo naučiti iz kalifornijskog iskustva s obveznim cijepljenjem školske djece? *Soc Ekol*. 2017;26:1.2.
- Szilagyi P, Vann J, Bordley C i sur. Interventions aimed at improving immunization rates. *Cochrane Database Syst Rev*. 2002;(4):CD003941.
- McClure CC, Cataldi JR, O'Leary ST. Vaccine hesitancy: where we are and where we are going. *Clin Ther*. 2017;39(8):1550-62. doi: 10.1016/j.clinthera.2017.07.003.
- Ljubić-Sternak S, Vilibić-Čavlek T, Kosanović-Ličina M, Ivančić-Jelečki J, Kaić B. Ospice – javnozdravstveni izazov. *Medicina Fluminensis*. 2017;53:168-78. doi: 10.21860/medflum2017_179754.
- Dubé E, Gagnon D, Nickels E, Jeram S, Schuster M. Mapping vaccine hesitancy – country-specific characteristics of a global phenomenon. *Vaccine*. 2014;32(49):6649-54. doi: 10.1016/j.vaccine.2014.09.039.
- Di Pietro ML, Poscia A, Teleman AA, Maged D, Ricciardi W. Vaccine hesitancy: parental, professional and public responsibility. *Ann Ist Super Sanita*. 2017;53(2):157-62. doi:10.4415/ANN_17_02_13.
- Lang Morović M, Miloš M, Nemeth Blažić T, Pristaš I, Pajić V, Džakula A. Dostupnost informacija o cijepljenju – primjer projekta web stranice cijepljenje. *hr. Hrvatski časopis za javno zdravstvo*. 2015;11(42):1527.
- Alfredsson R, Svensson E, Trollfors B, Borres MP. Why do parents hesitate to vaccinate their children against measles, mumps and rubella? *Acta Paediatr*. 2004;93(9):1232-7.
- Miloš M. WHO kampanja: Cijepljenje za zdraviju budućnost. *Hrvatski časopis za javno zdravstvo*. 2014;10(39):1093.
- Davies P, Chapman S, Leask J. Antivaccination activists on the world wide web. *Arch Dis Child*. 2002;87(1):22-5.
- Hrvatski zdravstveno statistički ljetopis za 2015. godinu Izvršenje programa obvezatnog cijepljenja u Hrvatskoj u 2015. godini., Zagreb 2016. HZZJZ, str 193.
- Gastović-Bebić D, Štimac A. Izvješće o provedbi obveznog cijepljenja u 2016. godini u PGŽ. *Knjiga sažetaka Simpozija o cijepljenju 2017. godine*. Rijeka: 2017, str. 5.
- Fredrickson DD, Davis TC, Arnould CL i sur. Childhood immunization refusal: provider and parent perceptions. *Fam Med*. 2004;36(6):431-9.
- Ministarstvo zdravstva RH. Provedbeni program obveznog cijepljenja u Republici Hrvatskoj u 2017. godini protiv difterije, tetanusa, hripavca, dječje paralize, ospice, zaušnjaka, rubeole, tuberkuloze, hepatitisa B i bolesti izazvanih haemophilus infl. tipa B. *Narodne novine*, br. 103/13. od 7. ožujka 2017. URL: https://www.hzjz.hr/wp-content/uploads/2017/05/PROVEDBENI-PROGRAM-I_2017.pdf.
- Dabo J. Primorsko goranska županija: Savjetovališta otvorenih vrata. *Epoha zdravlja* : glasilo Hrvatske mreže zdravih gradova. 2008;4(2):18-9.
- Brunson EK. The impact of social networks on parents' vaccination decisions. *Pediatrics*. 2013;131:e1397-404. doi: 10.1542/peds.2012-2452.
- Šlogar D. Psihološki kutak – Strah. *HSUIR*. 4. veljače, 2014. URL: http://www.hsuir.hr/vijesti/psiholoski_kutak_strah
- Dabo J, Malatestinić Đ, Janković S, Bolf Malović M, Kosanović V. Zaštita reproduktivnog zdravlja mladih – modeli prevencije. *Medicina Fluminensis* 2008; 44(1):72-79.
- Žuža-Jurica S, Dabo J, Utješinović-Gudelj V, Oluić-Kabalin G, Mozetić V. Humani papiloma virus (HPV): Prevencija – cijepljenje – liječenje. *Medicina Fluminensis*. 2009;45(1):49-55.
- Odone A, Ferrari A, Spagnoli F i sur. Effectiveness of interventions that apply new media to improve vaccine uptake and vaccine coverage. *Hum Vaccin Immunother*. 2015;11(1):72-82. doi: 10.4161/hv.34313.
- Fairbrother G, Fuentes-Afflick E, Ross LF, Thomas PA. Communicating with parents about immunization safety: messages for pediatricians in the IOM report The childhood immunization schedule and safety: stakeholder concerns, scientific evidence, and future studies. *Acad Pediatr* 2013;13: 387-9. doi: 10.1016/j.acap.2013.06.002.
- Leask J. Should we do battle with antivaccination activists. *Public Health Res Pract*. 2015;25(2):e2521515. doi: 10.17061/phrp2521515.
- Pelčić G. Cijepljenje i komunikacija. *Medicina Fluminensis* 2016;52(4): 477-85. doi: 10.21860/medflum2016_4pec.

SUMMARY

Parental attitudes about vaccination collected at several primary schools in Primorje-Gorski Kotar County

Tatjana Čulina, Sandra Anđelić Breš, Sandro Kresina, Maja Sepčić

Introduction: After several years of work in school medicine, we have realized that vaccination is becoming increasingly questionable, unclear and confusing for many parents. In conversation with parents, we noticed that they had insufficient knowledge about vaccination, that they often looked for information in unreliable sources, and were confused by the increasingly powerful and aggressive anti-vaccination movements.

Objective: The aim of this study was to determine parents' knowledge and attitudes about vaccination and to evaluate where they were seeing health professionals, how clear we were and how much they trusted us.

Materials and methods: The survey involved 109 parents. They were parents of children from three primary schools (first and eighth grades) from Rijeka, Sveti Matej, Hreljin and Podmurvice. A questionnaire was prepared with questions related to the knowledge and attitudes about vaccination and recognition of health service.

Results: Concerning previous vaccinations, 92% of respondents stated that they knew what vaccination their baby had received. Half of the parents (52%) did not worry about any vaccination procedures, but nearly half of the parents (41%) said they were worried about the vaccine side effects. If vaccination was not mandatory, 86% of the parents would still have their children vaccinated, 9% would consult a physician, and 5% would not have their children vaccinated.

Conclusion: The study confirmed the experiential knowledge that most parents had positive attitude towards vaccination and were willing to have their children vaccinated. The majority of responses revealed that parents felt confused and needed additional counselling. The duty of the physician, with support of the public health service, is to improve communication, so that it can provide quality information about vaccination.

Key words: school medicine, vaccination; parental attitudes; counselling service; communication